

Ümummilli liderin iqtisadi inkişaf konsepsiyası və Bakı Metropoliteni

Ulu öndərin hakimiyyətə gəlişindən 50 il ötür. Bu ələ bir tarixdir ki, sadəcə, böyük yüksəliş çıxarkən illəri deyil, həm də Azərbaycanın sayısız-hesabsız dirəniş, özünüdəyər, düşmənin qüvvələrinin qarşısını alnaraq, oyanış və artıq əbədi olacağına heç bir şübhə qalmayan azad, müstəqil bir ölkənin yüksəliş tarixidir. Və bu tarixin memarı Heydər Əliyev şəxsiyyətidir.

O illərin tarixinə qısa nəzər salsaq, İkinci Dünya müharibəsinin SSRİ adlı nəhəng bir ölkəyə vurduğu ağır yaraların tədricən sağaldığı, bərpə dövrünün əsas vəzifələrinin yerinə yetirildiyi ötən əsrin 60-cı illərində bütün müttəfiq respublikalarda iqtisadi inkişafın yeni bir mərhələsi başlandı. Ölkənin hər yerində olduğu kimi, Azərbaycanda da böyük quruculuq işləri gedirdi. XX əsrin 50-60-cı illərində Azərbaycan sənayesinin inkişafı, sahə və ərazi quruluşunun təkmilləşməsi sahəsində mühüm irəliləyişlər baş vermişdi. Azərbaycan sənayesinin inkişafında mühüm rol oynayan Sumqayıt Boruyayma, Alüminium və Sintez-Kauçuk zavodları, Daşkəsən Filiz Saflaşdırma Kombinatı, Mingəçevir Su-Elektrik Stansiyası və sairə iri müəssisələr tikilib istifadəyə verilmişdi. Ağır sənayenin, energetika, kimya və neft-kimya, neft emalı, qara və əlvan metallurgiya, cihazqayırma və elektrotexnika kimi sahələrin geniş inkişafının əsası qoyuldu. Bununla belə, 1960-cı illərin sonu bir sıra obyektiv və subyektiv səbəblərə görə həm sənayedə, həm də kənd təsərrüfatında inkişafın sürəti orta ittifaq göstəriciləri ilə müqayisədə geri qalırdı və bu

gerilik illən-illə artırdı. Kənd təsərrüfatı xüsusilə ağır vəziyyətə düşmüşdü. Elmi-texniki tərəqqinin nailiyyətləri istehsalatda, demək olar ki, təbii olmurdu.

Yaranmış bu vəziyyət çox tezliklə respublikada ciddi dəyişikliklərə ehtiyac olduğundan xəbər verirdi. Nəhayət, belə bir dəyişiklik 1969-cu ilin iyul ayının 14-də baş verdi. Azərbaycana rəhbərliyinin ilk illərində sovet rejiminin bütün xüsusiyyətlərinə dərin bələd olan və zəngin idarəçilik təcrübəsi qazanmış Heydər Əliyev Azərbaycanı düşmüş olduğu çox ağır vəziyyətdən çıxarmağın proqramını müəyyən edib, onun reallaşdırılması üçün zəruri olan ən vacib məsələlərin həlli barədə Sov. İKP MK səviyyəsində əlverişli qərarların qəbul edilməsinə nail oldu.

Nəticədə, 1970-ci illərdə və 1980-ci illərin əvvəllərində Sovet Azərbaycanının sənaye və kənd təsərrüfatının inkişafında yüksək göstəricilər əldə edildi və həmin illər respublikamızın tarixinə ən parlaq quruculuq dövrü kimi daxil oldu. Həmin dövrdə yeni və müxtəlif sənaye sahələri yaradıldı. Sənayenin inkişaf səviyyəsinə görə bütün respublikanın proporsional inkişafı üçün mühüm tədbirlər görüldü. İstehsalatla bəlaşığı olan elmi-tədqiqat sahələrinin inkişafına diqqət ayrıldı. İstehsal olunan məhsulların keyfiyyəti əvvəlki illərlə müqayisədə olunmayacaq dərəcədə yüksəldi.

Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasəti, müdrik və səriştəli rəhbərliyi nəticəsində Azərbaycan o zaman bütün Sovet İttifaqında ən qabaqçıl kənd təsərrüfatı respublikasına, o cümlədən qabaqçıl pambıqçılıq və üzümçülük diyana çevrildi. Azərbaycan kəndində misilsiz tikinti, abad-

lıq və mədəni quruculuq işləri aparıldı.

1970-1985-ci illər ərzində Azərbaycanın əldə etdiyi ən mühüm tarixi nailiyyətlərdən biri də xalqın uzaq gələcəyini nəzərdə tutan güclü kənd təsərrüfatının, o cümlədən nadir ixtisaslar üzrə mütəxəssislər ordusunun yaradılması idi. Belə ki, həmin illərdə iqtisadiyyatın sürətli və çoxşaxəli inkişafına uyğun olaraq respublikanın ali və orta ixtisas təhsili şəbəkəsi genişləndirildi. SSRİ-nin 170 qabaqçıl ali məktəblərinə 3500 azərbaycanlı gənc göndərildi.

XX yüzilliyin 70-ci illərində Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatı yeni mərhələyə - yüksəliş mərhələsinə qədəm qoydu.

Beləliklə, Heydər Əliyevin doğma xalqı qarşısında ən böyük xidmətlərindən biri də bu idi ki, 1991-ci il oktyabrın 18-də "Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında Konstitusiyası" qəbul olunarkən Şimali Azərbaycan artıq müstəqil bir dövlət kimi yaşamağa tamamilə hazır idi.

Bu gün Avropa ilə Asiya, Rusiya ilə Yaxın və Orta Şərq ölkələri arasında Qızıl körpü rolunu oynayan Azərbaycan azad şadəması, gətirdikə güclənəni Azərbaycanı dünya miqyasında çox qüdrətli beynəlxalq qüvvələrin mənafehlərinin qarşılıqlı areallardan birinə çevirdi. Zəngin yeraltı və yerüstü sərvətlərə malik olan müstəqil Azərbaycana qarşı siyasi, hərbi, iqtisadi, mənafe təzyiqlər ara vermək bilirmir. Son dərəcə məkrli düşmənlərin Azərbaycan xalqına qarşı yüzillərlə sınaqdan çıxmış olduqları "erməni kartı"ndan heç zaman indiki qədər fəal və geniş miqyasda istifadə olunmayıb.

Bu inkişaf Azərbaycanın daxili və xarici düşmənlərini çox narahat edirdi. Bu qüvvələr üçün məsələnin daha çox xoşagəlməyən cəhəti o idi ki, bunca ağır problemləri olan Azərbaycanın belə yüksək inkişafının başlıca səbəbi xalqın başında qüdrətli bir siyasətçinin durması idi. Heydər Əliyev düşmənlərin min bir hiyləsindən baş çıxarıb, onun siyasi düşməsi zamanın bütün gərdişlərini qabaqlayıb, ən məkrli siyasi oyunların arxasında nələrin baş verdiyini ovcunun içi kimi görürdü.

Heydər Əliyevin Azərbaycana başlıq etdiyi birinci dövrü ikinci dövrə arasındakı illər, sözün əsl mənasında, tariximizin hərc-mərclik dövrü, ağır tənəzzül illəri idi. Xüsusilə, Azərbaycan tarixinin 1990-1993-cü illəri xalqın yaddaşında ən ağır fəlakət illəri, "olum, ya ölüm" dövrü kimi qalır. 1990-cı il 20 Yanvar qırğınının ertəsi günü həyatını təhlükə qarşısında qoyaraq Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəsinə gəlib, doğma xalqına başsağlığı verən, Bakıda kütləvi qırğın törədənlerin cəzalandırılmasını tələb edən Heydər Əliyev, əslində, doğma xalqın qurtuluş mübarizəsinin önünə keçdi.

1993-cü ilin iyununda - Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışı ərfəsində Azərbaycan öz tarixinin ən qanlı burulğanı içərisində çapalayır. Müdrik xalqımız, o zaman qəti və sərəst hərəkat edərək yeganə düzgün addımı atdı - dünyanın bu böyük siyasət adamını hakimiyyətə gətirdi. Prezident Heydər Əliyevin qədrbilən xalqımız, tariximiz qarşısında ən böyük xidməti budur ki, bu böyük düha torpaqlarımıza yiyələnmək üstündə ən kəskin geosiyasi ziddiyyətlərin mövcud olduğu bir şəraitdə Azərbaycan dövlətçiliyini xilas etdi, Azərbaycan varlığını parçalana bilməyən xalqımızdan qurtardı. Dövlətimizin qorunub saxlanması isə əzadlığımızın, müstəqilliyimizin qorunub saxlanması deməkdir. Bu 50 ilin şəhər icması sənətinə sektorunda nümünəvi xidmət göstərən Bakı metropoliteni tarixində də özünəməxsus izi və yeri var. Elə bu səbəbdən ki, yarmışlıq tarixi formalaşmış metropoliteni ordusu məhz bu dahi şəxsiyyəti xüsusi hörmət və ehtiramla anır. "Metropoliten" deyərək, onun şəhərimizin əsas nəqliyyat arteriyasına çevrilmiş məhz Heydər Əliyev şəxsiyyətinin danılmaz xidmətləri, səyi, zəhməti, əziyyəti düşünüldü.

"Metropoliten öz quruluşuna görə, xidmət imkanlarına görə - hər şeyə görə digər nəqliyyat növlərindən fərqlənir və ən sevimli nəqliyyat vasitəsidir" deyən bu görkəmli şəxsiyyətin ölkəyə rəhbərliyi dövründəki fəaliyyətində Bakı metropoliteni xüsusi bir mövzudur. Bakı metropoliteni tikintisi ilk dövrlərdən başlayaraq ulu öndərin nəzarətində olub. O, hələ Azərbaycan Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsində işlədiyi dövrdə Bakı metropoliteni tikintisi onun nəzarətində idi. O, sonrakı onillikləri əyani görüb və Bakıda metro tikintisinin əhəmiyyətinə xüsusi önəm verir və diqqətlə yanaşır. Mərkəzi Komitənin Birinci katibi kimi işə başladığından sonra isə metro tikintisi qarşısındakı öhdəlikləri qəti surətdə müəyyən edildi.

O dövrdə onun Azərbaycan rəhbəri kimi böyük fədakarlığı, SSRİ rəhbərliyinə daim sənə gətirərək qətiyyəti olmasaydı, Bakı metrosu kiçik, ekzotik nəqliyyat olaraq qalacaqdı: bax, beləcə, onun Azərbaycana ilk rəhbərliyi dövründə əsas yaşayış rayonlarına çevrilən ərazilərdə metro-nun əhəmiyyəti bir hissəsi inşa olundu. Həmin vaxt metropoliteni birinci növbəsinin ikinci buraxılış sahəsində - "28 May"dan "Nizami" stansiyası istiqamətində işlər başlamışdı. Lakin bu sahədə qarşıya çıxan çətin-

liklər, inşaatçıların planında dəyişikliklərə səbəb oldu. Heydər Əliyev müdrik rəhbər kimi perspektivi, şəhərin inkişaf istiqamətlərini dəqiq bildiyindən əsas qüvvələri "Nərimanov" stansiyasından sonra başlayan üçüncü buraxılış sahəsində cəmləşdirdi. Cəmi iki ilə yaxın bir müddətdə "Ulduz" stansiyası istifadəyə verildi. Bu, Heydər Əliyevin respublika rəhbəri kimi açılışında iştirak etdiyi ilk stansiya idi. 1970-ci il aprelin 17-də keçirilən mitinqə toplaşan Bakı sakinlərini salamlayan Heydər Əliyev inşaatçıların işinə böyük qiymət verdi, onlara minnətdarlığını bildirdi.

Tikinti sahəsində işlər gündən-günə sürətini artırırdı. Metro xətti böyük sənaye rayonunun altında yerləşən "Ulduz" stansiyasından 8-ci kilometr yaşayış sahəsinə doğru irəliləyirdi. 1972-ci ilin noyabrın 6-da 3 stansiya - "Məşədi Əzizbəyov" ("Koroğlu"), "Avrora" ("Qara Qarayev"), "Neftçilər", 1976-cı ildə "Nizami", 1979-cu ildə "Bakmil" stansiyaları ilk sərnişinlərini qəbul etdi.

1982-ci ildə Azərbaycan üçün tarixi əhəmiyyətli bir hadisə də baş verdi. Heydər Əliyev Moskvada yüksək dövlət vəzifəsinə - SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini təyin olundu. Onun Azərbaycana diqqət və qayğısının bariz nümunəsi ələ Bakı metropoliteni idi. Bu barədə Heydər Əliyevin öz xatirələrini yada salmaq yerinə düşər: "Azərbaycana 14 il rəhbərlik etdiyim zaman, sonra 5 il Moskvada Sovetlər İttifaqının rəhbərliyində olduğum zaman mən Bakıda metro tikintisi ilə daim məşğul olmuşam və bu işə nail olmuşam. Buna görə də özümü xoşbəxt hiss edirəm".

SSRİ kimi nəhəng bir ölkənin ali rəhbərləri sırasında yer aldığı illər-

xətti olan Bənövşəyi xəttin iki stansiyası ("Avtovağzal" və "Memar Əcəmi") 2016-cı ildə istismara verilib. 2014-cü il metropoliteninin inkişafında xüsusi yer tutur. Dövlət başçısının Sərəncamı ilə "Bakı Metropoliteni" Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti yaradılıb. Səhmdar Cəmiyyətin yaranmasından ötən 5 il ərzində paytaxtın yeraltı sərnişin konveyeri böyük yeniliklər, texnologiyalar, quruculuq meydanına çevrilib. Bu iş sərnişin təhlükəsizliyi və rahatlığını daha da gücləndirməklə, metropoliteninin inkişafına yeni nəfəs gətirib və ən əsası, ən müasir texnologiyaların tətbiqi istiqamətində mühüm yeniliklər edilib. Gələcəkdə də qorunacaq bu təndensiya Bakı metrosunu həm də yeniləşmiş siması və texniki imkanları ilə şəhərin əsas nəqliyyat arteriyası statusunu möhkəmləndirəcək və Heydər Əliyevin metropolitenə verdiyi dəyər daim qüvvəsində qalacaq: "Vətəndaşlarımız, ümumiyyətlə, xalqımız bilməlidir ki, bizim millətimizin əlində nə kimi böyük və nadir bir sərvət var. Bu sərvət müstəqil Azərbaycan dövlətinə yaxın keçmişimizdən miras qalırdır. Ancaq eyni zamanda, bu sərvət Azərbaycan xalqının zəhmətkeş insanların böyük əməyi, əzmi nəticəsində yaranırdı və belə bir möcüzəli şəkildə alırdı. Ona görə Bakı metropoliteni Azərbaycan xalqının milli sərvətidir. Deyə bilərəm ki, ən dəyərli sərvətlərindən biridir".

Tarlan DADAŞOV,
"Bakı Metropoliteni" QSC-nin
İnsan resursları və xidmət departamentinin rəisi.